

Langmeier Josef, Matějček Zdeněk, Psychická deprivace v dětství.
3., doplněné vydání, Avicenum, Praha 1974

4. vydání, Vydavatelství Karolinum, Praha 2011, je dostupné v prodejně vydavatelství

Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není daná příležitost k ukojení některé jeho základní /vitální/ psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.

Frustrace příliš dlouhodobá přejde v deprivaci a úvodem do deprivace je velmi často právě situace frustrační. Od pojmu deprivace odlišujeme pojem zanedbanost, jímž rozumíme spíše následky vnějších nepříznivých výchovných vlivů. Zanedbanost se sice projeví také více nebo méně výrazně v chování dítěte, ale nenarušuje přímo jeho duševní zdraví. Zanedbatelné dítě vyrůstá obvykle v primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou, s nedostatečným výchovným dohledem, bez vhodných vzorů vyspělého chování, s nedostatečnou příležitostí ke školní výuce, může však být rozumově a zejména citově zcela přiměřeně vyvinuto.

Nemusíme u něho tedy najít známky citového chřadnutí ani neurotické nebo jiné poruchy. Naopak může být – zvláště v praktickém sociálním životě zcela rovnocenné ostatním dětem, nebo je i převyšuje. Psychicky deprimované dítě však vyrůstá často v prostředí hygienicky vzorném, má dokonalé ošetření i dohled, ale jeho rozumový a zvláště citový vývoj je vážně narušen. Proto tak snadno dochází k paradoxu, že dítě “zanedbané” je odňato z rodiny a umístěno v ústavu, kde se odstraní zanedbanost, ale kde současně hrozí nebezpečí, že dojde k deprivaci prognostiky nesporně horší.

Typy deprivované osobnosti ústavního dítěte

1. Sociální hyperaktivita.

Projevují živý zájem o okolí, nejsou agresivní, neprovokují, rychle navazují kontakt, chovají se bez zábran, chytají se nového příchozího, mazlí se s ním, předvádějí se.

2. Sociální provokace.

Vůči jiným dětem jsou agresivní a žárlivé. Když jsou samy “k nepoznání milé”. Ve škole se agresivita stupňuje, dělají schválnosti. Ve společnosti starších infantilní. Úzkostné tendence. Kolektiv je hodnotí jako nezajímavé zbabělce.

3. Útlumový typ.

Dítě pasivní až apatické. Regresivní tendence. Budí dojem slabomyslného. Při zahájení školy asi 12 % z depr. V předškolním věku asi 20 %. Častěji u chlapců než děvčat, vystupuje do popředí zvláště u dětí vývojově opožděných. Hračku si bere po delším váhání, hraje si monotónně, vytrvale.

4. “Dobře přizpůsobený”.

Asi 20-25 % ústavní populace. V předškolním věku si dovedou dobře hrát, školou procházejí bez nápadnosti, selhávají při přechodu z ústavu do “normálního” života.

5. Náhradní uspokojení afektivních a sociálních potřeb Přejídání, “žalobníci”, sexuální zvědavost, masturbace, autismus, sadismus, homosexuální sklony apod.

Rozpoznání následků psychické deprivace

Nacházíme velmi rozdílný vývoj osobnosti, s různými příznaky a s různě vyvinutými jednotlivými funkcemi. Tím větší jsou rozdíly mezi dětmi, jejichž vývoj byl ovlivněn deprivací různého druhu, různého stupně, různého trvání a v různém věku.

Úplná diagnostika deprivacních následků vyžaduje však v každém jednotlivém případě zaměřený rozbor motivační základny na všech čtyřech úrovních: úroveň aktivity, příznaky, struktura osobnosti, struktura sociálních rolí. Příznaky psychické deprivace mohou být velmi rozmanité a proměnlivé.

----oOo----

Vybral: Jiří Dan 2006